

צדקה וגמילות חסדים

ויקרא רבה פרשה לד - מהדורת מרגליות

"וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב נחי עמך" (ויקרא כה לה)

תהלים מא

(א) למנצח מזמור לדוד.

(ב) אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה'.

(ג) ה' ישמרהו ויחיהו יאשר [קרי: ואשר] בארץ ואל תתנהו בנפש איביו.

(ד) ה' יסעדנו על ערש דני כל משקבו הפכת בחליו.

[א]

- 1 "אשרי משכיל אל דל" (תהלים מא ב).
- 2 ר' אבא בר ירמיה בשם ר' מאיר אמר: זה שהו ממליך יצר טוב על יצר הרע.
- 3 ייסא אמר: זה שהוא נותן פרוטה לעני.
- 4 ר' יוחנן אמר: זה שהוא קובר מת מצוה.
- 5 ורבנן אמרי: זה שהוא מבריח מן המלכיות.
- 6 ר' הונא אמר: זה שהוא מבקר את החולה;
- 7 דאמר רב הונא: כל מי שהוא מבקר את החולה פוחתין לו אחד מששים מחוליו.
- 8 מתיבין לרב הונא: אם כן יעלו ששים וירד עמהם לשוק?!
- 9 אמר להן: ששים, ובלבד שיהו אוהבין אותו כנפשו.
- 10 אפעלפיכן הן מרווחין לו.
- 11 על דעתיה דאבא בר ירמיה בשם ר' מאיר, דאמר זה שהוא ממליך יצר טוב על יצר הרע,
- 12 "י"י ישמרהו" (שם ג), מיצר הרע.
- 13 על דעתיה דיסא, דאמר זה שהוא נותן פרוטה לעני - "ויחייהו" (שם).
- 14 על דעתיה דר' יוחנן, דאמר זה שהוא קובר מת מצוה - "ואשר בארץ" (שם).
- 15 על דעתהון דרבנן, דאמר זה שהוא מבריח מן המלכיות - "ואל תתנהו בנפש איביו" (שם).
- 16 על דעתיה דרב הונא, דאמר זה שהוא מבקר את החולה - "י"י יסעדנו על ערש דוי" (שם ד).
- 17 אמר ר' יונה: 'אשרי נותן אל דל' אין כתיב כן [= כאן], אלא "אשרי משכיל אל דל",
- 18 הוי מסתכל בו היאך לזכות בו.
- 19 ר' יונה כך היה עושה:
- 20 בשעה שהיה רואה בן גדולים ובן טובים שירד מנכסיו והוא מתבייש ליקח
- 21 היה הולך אצלו ואמר לו: 'שמעתי עליך שנפלה לך ירושה למדינת הים,
- 22 אלא הילך חפץ זה וכיון שאתה רווח את נותנו לי,
- 23 ובשעה שהיה נותן לו היה אומר לו: 'במתנה נתתיו לך'.
- 24 ר' לוי בשם ר' חמא בר' חנינה אמר: עשרים ושנים פעמים כתוב כן [= כאן] "אשרי",
- 25 ומכולם לא נטל איפוכי [= שטר פרעון] אלא זה בלבד.
- 26 ומה איפוכי נטל? "ביום רעה ימלטהו י"י" (שם ב), אין יום רעה אלא יום דינה שלגיהינם.
- 27 לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להן "וכי ימוך אחיך" וגו' (ויקרא כה, לה).

צדקה וגמילות חסדים

ויקרא רבה פרשה לד - מהדורת מרגליות

[ב]

- 1 "מלוה י"י חונן דל" (משלי יט, יז). אמר ר' לעזר: כתיב "נותן לחם לכל בשר" (תהלים קלו, כה)
- 2 ובא זה וחטף את המצוה. אמר הקב"ה עלי לשלם לו גמולו, הדא הוא דכתיב "וגמולו ישלם לו" (משלי שם).
- 3 ר' תנחומא אמר לה ר' חגיגי בשם ר' חייה רבא ור' נחמן אמר לה ר' מנא בשם ר' יודן בן שמעון
- 4 ורבנין בשם ר' שמעון בן לקיש:
- 5 דרכו שללוה ליעשות עבד למלוה, הדא הוא דכתיב "ועבד לוה לאיש מלוה" (משלי כב, ז).
- 6 ר' פינחס בשם ר' ראובן: כל מי שהוא נותן פרוטה לעני הקב"ה נותן לו פרוטה.
- 7 וכי פרוטה הוא נותן לו, והלא אינו נותן לו אלא נפשו, הא כיצד?
- 8 היתה ככר בעשר פרוטות והעני עומד ליקח ואין בידו אלא תשע,
- 9 ובא אחד ונתן לו פרוטה ונטל את הככר ואכלה ושבת נפשו עליו,
- 10 אמר לו הקב"ה: אף אתה כשנפשך מצפצפת לצאת מגופך הרי אני משיבה לך לתוך גופך.
- 11 לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להן "וכי ימוך אחיך".

[ג]

- 1 "גומל נפשו איש חסד ועוכר שארו אכזרי" (משלי יא, יז). "גומל נפשו איש חסד", זה הלל הזקן.
- 2 הלל הזקן בשעה שהיה נפטר מתלמידיו היה מהלך והולך.
- 3 אמרו לו: תלמידיו רבי להיכן אתה הולך?
- 4 אמר להן: לעשות מצוה.
- 5 אמרו לו: וכי מה מצוה הלל עושה? אמר להן לרחוץ במרחץ.
- 6 אמרו לו: וזו היא מצוה?!
- 7 אמר להן: אין, ומה אם איקוניות [=צלמים] שלמלכים שמעמידין אותן בבתי תיאטריות ובבתי קרקסיות
- 8 שלהן, מי שהוא ממונה עליהן מורקן ושוטפן והן מעלין לו סודרין,
- 9 ולא עוד אלא שהוא מתגדל עם גדולי המלכות,
- 10 אנו שניברינו בצלם ובדמות, דכתיב "כי בצלם אלהים עשה את האדם" (בראשית ט, ו), על אחת כמה וכמה,
- 11 דבר אחר: "גומל נפשו איש חסד", זה הלל הזקן.
- 12 הלל הזקן בשעה שהיה נפטר מתלמידיו היה מהלך והולך.
- 13 אמרו לו תלמידיו: ר', להיכן אתה הולך?
- 14 אמר להן: למגמול חסד עם הדין אכסניא דאית גו בייתא. [=לגמול חסד עם האורח הזה שבתוך הבית]
- 15 אמרו ליה: בכל יום אית לך אכסניין? [=בכל יום יש לך אורחים?]
- 16 אמר להון: והדא נפשא עליבתא לאו אכסנייא היא גו גופא, דיום דין היא הכא ולמחר לית היא הכא.
- 17 [=והנפש העלובה הזאת האם אינה אורחת בתוך הגוף, שהיום היא כאן ולמחר אינה כאן]
- 18 דבר אחר: "גומל נפשו איש חסד", איש חסיד.
- 19 "ועוכר שארו אכזרי" (משלי יא, יז),
- 20 אמר ר' אלכסנדר: זה שהגיעה לו שמחה ואינו מדבק את קרוביו עימו לשם עניות.
- 21 אמר ר' אייבו: "נתן נתן לו" (דברים טו, י).
- 22 אמר ר' נחמן: "כי בגלל הדבר הזה" (שם), גלגל הוא והוא עובר על הכל.
- 23 לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להן "וכי ימוך אחיך".

צדקה וגמילות חסדים

ויקרא רבה פרשה לד - מהדורת מרגליות

[ד]

- 1 "רש ואיש תככים נפגשו מאיר עיני שניהם י"י" (משלי כט, יג),
2 "עשיר ורש נפגשו עושה כלם י"י" (שם כב, ב).
3 "רש", זה שהוא רש מן התורה; "איש תככים", זה שהוא שונה סדר אחד או שני סדרין.
4 אמר רש לאיש תככים: השניני פרק אחד והשנהו; "מאיר עיני שניהם י"י", שניהם קנו חיי העולם הבא.
5 "עשיר ורש נפגשו", "עשיר" - זה שהוא עשיר בתורה, "ורש" - זה שהוא רש מן התורה.
6 אמר רש לאותו עשיר: השניני פרק אחד; ולא השנהו.
7 אמר ליה: מה אנא בעי מיתב מתני יתך במשקין או במאמתי קורין זיל ותני עם דכוותך,
8 [= מה אני צריך לשבת לשנות עמך במסכת משקין (מועד קטן) או במסכת מאימתי קורין (תענית)? לך ולמד עם
שכמותך]
9 "עושה כולם י"י", מי שעשה את זה חכם יכול לעשותו טיפש, ומי שעשה את זה טיפש יכול לעשותו חכם.
10 דבר אחר: "רש ואיש תככים נפגשו",
11 "רש" - זה שהוא רש מן הנכסים, "איש תככים" - זה שהוא עושה בפעולה.
12 אמר רש לאותו איש תככים: 'תן לי מצוה' ונתן לו,
13 "מאיר עיני שניהם י"י", זה קנה חיי שעה וזה קנה חיי העולם הבא.
14 "עשיר ורש נפגשו", "עשיר" - זה שהוא עשיר בנכסים, "ורש" - זה שהוא רש בנכסים.
15 אמר רש לאותו עשיר: 'תן לי מצוה' ולא נתן לו, "עושה כולם י"י",
16 מי שעשה לזה עשיר יכול לעשותו עני, ומי שעשה לזה עני יכול לעשותו עשיר.
17 אמר עשיר לאותו עני: 'לית את לעי ונגס, חמי שקין, חמי כרעין, חמי קפדיין',
18 [= אין אתה עמל ואוכל, ראה שוקיים, ראה כרעיים, ראה בשר]
19 אמר לו הקב"ה: לא דייך שלא נתתה לו משלך אלא במה שנתתי לו אתה מכניס בו עין רעה,
20 לפיכך "והוליד בן ואין בידו מאומה" (קהלת ה, יג) מן כל מה דהוה ליה. [= מכל מה שהיה]
21 לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם "וכי ימוך אחיד".

[ה]

- 1 ר' תנחום ברי' חייה פתח "ביום טובה היה בטוב" (קהלת ז, יד).
2 אמר ר' תנחום ברי' חייה: ביום טובתו שלחבירך הייה עמו בטובה ואל תכניס בו עין רעה.
3 אמר ר' אחא: "ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה" (שם),
4 אם באת רעה לחבירך הוי מסתכל בו היאך לזכות בו ולפרנסו כדי שתקבל מתן שכרו.
5 ר' תנחום ברי' חייה כך היה עושה
6 בשעה שהייתה אמו לוקחת לו ליטרא שלבשר מן השוק, היתה לוקחת שתים, אחת לו ואחת לעניים,
7 ובשעה שהיתה לוקחת אגודה שלירק מן השוק, היתה לוקחת שתים, אחת לו ואחת לעניים,
8 על שם "גם את זה לעומת זה עשה האלהים" (שם), עניים ועשירים,
9 כדי שיהו זכים אילו עם אילו ויהיו מזכים אלו את אלו.
10 לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם "וכי ימוך אחיד".

צדקה וגמילות חסדים

ויקרא רבה פרשה לד - מהדורת מרגליות

[ו]

- 1 "פעמים רבות יצילם והמה ימרו בעצתם וימכו בעונם" (תהלים קו, מג).
- 2 בימי שפט השופטים היו ישראל עובדין עבודה זרה ומשתעבדין למלכויות ועושין תשובה ונגאלין מיד.
- 3 עד אימתי?
- 4 תרין אמורין, חד אמר: עד שדלו מן המצות,
- 5 וחרנה אמר: עד שדלו מנכסיהן, עד שלא היתה ספיקה בידו שלאחד מהן להקריב קרבן עני,
- 6 כמה דאת אמר "ואם דל הוא" (ויקרא יד, כא).
- 7 שבעה שמות נקראו לו: עני, אביון, מסכן, רש, דל, דך, מך.
- 8 עני - כמשמעו.
- 9 אביון - שהוא מתאוה לכל.
- 10 מסכן - שהוא בזוי לפני הכל, כמה דאת אמר "וחכמת המסכן בזויה" (קהלת ט, טז).
- 11 רש - שהוא רש מן הנכסים. דל - שהוא מדולדל מן הנכסים.
- 12 דך - שהוא מדוכדך; רואה דבר ואינו אוכל, רואה דבר ואינו שותה.
- 13 מך - שהוא מך לכל, עשוי כאסקופה התחתונה.
- 14 לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם "וכי ימוך אחיד".

[ז]

- 1 אמר ר' זעירא: אפילו שיחתן של בני ארץ ישראל תורה היא.
- 2 הכיצד? אדם אומר לחבירו: 'זכי בי', איזככי בי, זכי גרמך בי. [= רכוש לך זכות על ידי, זכה את עצמך]
- 3 ר' חגי אמר: סכי בי, איסתכל בי, סכי בי מה הוינא ואיסתכל בי מה אנא.
- 4 [=הסתכל במעמדי, ראה מה הייתי לפני (עשיר כמוך), והסתכל בי מה אני כיום]
- 5 ר' מנא בשם ר' יצחק: כתיב "ואבד העושר ההוא בעינין רע" (קהלת ה, יג), בעינין שהושיב את העני ואמר לו: 'לית את אזיל לעי ונגס, חמי שקין, חמי כרעין, חמי קפדין'.
[= אין אתה עמל ואוכל, ראה שוקיים, ראה כרעיים, ראה בשר]
- 6 אמר לו הקב"ה: לא דיך שלא נתתה לו משלך, אלא מה שנתתי לו את מכניס בו עין רעה,
- 7 לפיכך "והוליד בן ואין בידו מאומה" (שם) מן כל מה דהוה ליה.

צדקה וגמילות חסדים

ויקרא רבה פרשה לד - מהדורת מרגליות

[ח]

- 1 ר' סימון בשם ר' לעזר אמר בה **ארבע שיטין** [= שיטות, פרשנויות].
- 2 [1] **ר' סימון בשם ר' לעזר אמר**: מי הוא שעשה חסד עם מי שלא היה צריך חסד,
3 אברהם עם מלאכי השרת, דכתיב "והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו" (בראשית יח, ח),
4 וכי היו אוכלין?! אמר ר' יודן: נראין כאילו אוכלין והראשון ראשון מסתלק.
5 וראה מה פרע הקב"ה לבניו: המן והבאר והשליו וענני כבוד מקיפין עליהן.
6 והרי דברים קל וחומר,
7 ומה אם מי שעשה חסד עם מי שלא היה צריך חסד ראה מה פרע הקב"ה לבניו,
8 מי שהוא עושה חסד עם מי שהוא צריך חסד על אחת כמה וכמה.
- 9 [2] **ר' סימון בשם ר' אלעזר אמר** בה שיטה חורי:
10 ר' סימון בשם ר' אלעזר אמר: מי הן שלא עשו חסד עם מי שלא היה צריך חסד,
11 עמון ומואב עם ישראל, דכתיב "על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים" (דברים כג, ה).
12 וכי צריכין היו להן ישראל?! והלא כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר,
13 היה המן יורד והבאר עולה והשליו מצוי וענני כבוד מקיפין עליהן, וכי צריכין היו להן ישראל?!
14 אמר ר' לוי: דרך ארץ היא, הבא מן הדרך מקדימין אתו במאכל ובמשתה.
15 מה פרע להן הקב"ה? "לא יבא עמוני ומואבי בקהל יי"י" (שם).
16 והרי דברים קל וחומר,
17 ומה אם מי שלא עשו חסד עם מי שלא היה צריך חסד ראה מה פרע להן הקב"ה שכרו,
18 מי שאינו עושה חסד עם מי שהוא צריך חסד על אחת כמה וכמה.
- 19 [3] **ר' סימון בשם ר' אלעזר אמר** בה שיטה חורי:
20 מי הוא שעשה חסד עם מי שהיה חייב לו,
21 יתרו עם משה, דכתיב "ויאמר אל בנותיו ואיו קראן לו ויאכל לחם" (שמות ב, כ).
22 ר' לעזר אמר: יתרו וודיי עשה חסד עם משה,
23 דכתיב, "למה זה עזבתן את האיש קראן לו ויאכל לחם" (שם).
24 אמר ר' סימון: אין כן חסד, בשכרו האכילו, דכתיב "וגם דלה דלה לנו" (שם).
25 ר' יהודה ור' נחמיה ורבנין.
26 ר' יהודה אמר: דלה לנו ולאבותינו.
27 ר' נחמיה אמר: דלה לנו ולרועים.
28 ורבנין אמרי: דלה לנו בזכות אבותינו ולרועים בשביל להטיל שלום.
29 אימתי פרע לו הקב"ה?
30 ר' ליעזר בנו שלר' יוסי הגלילי אמר: בימי שאול,
31 "ויאמר שאול אל הקיני לכו סורו רדו מתוך עמלקי" וגו' (שמואל א' טו ו).
32 וכי עם כל בני ישראל עשה יתרו חסד, והלא עם משה בלבד עשה,
33 אלא ללמדך שכל מי שהוא עושה חסד עם אחד מגדולי ישראל
34 מעלין עליו כילו [=כאילו] שהוא עושה חסד עם כל ישראל.
35 והרי דברים קל וחומר,
36 ומה אם מי שעשה חסד עם מי שהיה חייב לו ראה מה פרע לו הקב"ה שכרו,
37 מי שהוא עושה חסד עם מי שאינו חייב לו על אחת כמה וכמה.

צדקה וגמילות חסדים

ויקרא רבה פרשה לד - מהדורת מרגליות

- 38 [4] ר' סימון בשם ר' אלעזר אמר בה שיטה חורי :
- 39 מי הוא שעשה חסד עם מי שהוא צריך חסד, בועז עם רות,
- 40 שנאמר "ויהאמר לה בעז לעת האכל גשי הלום" (רות ב, יד), קרובי להכא.
- 41 "ואכלת מן הלחם" (שם), מלחמן שלקוצרים.
- 42 "וטבלת פתך בחומץ" (שם), שכן דרך הקוצרים להיות טובלין פיתן בחומץ בשעת השרב.
- 43 אמר ר' יונתן : מיכן שמוציאין מיני חומצין לגרנות.
- 44 "ותשב מצד הקוצרים" (שם), מצד הקוצרים וודיי.
- 45 "ויצבט לה קלי" (שם), כקליל זעיר בראשי אצבעותיו נתן לה.
- 46 והכתיב "ותאכל ותשבע ותותר" (שם),
- 47 אמר ר' יצחק : את יליף מינה תרתיי, או ברכה שרת בידו שלצדיק או ברכה שרת במעיה שלצדקת,
- 48 אלא ממה דכתיב "ותאכל ותשבע ותותר" נראין דברין שברכה שרת במעיה של צדקת.
- 49 אמר ר' יצחק בר מריון : למדתך התורה דרך ארץ, שכשאדם עושה מצוה יהא עושה אותה בלב שמח,
- 50 שאילו היה ראובן יודע שהקב"ה כותב עליו "וישמע ראובן ויצילהו מידם" (בראשית לז, כא),
- 51 בכתפו היה טוענו ומוליכו אצל אביו.
- 52 אילו היה אהרן יודע שהקדוש כותב עליו "וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבך" (שמות ד, יד),
- 53 בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו.
- 54 אילו היה יודע בועז שהקדוש כותב עליו "ויצבט לה קלי" (רות ב, יד),
- 55 עגלות פטומות היה מביא ומאכילה.
- 56 ר' כהן ר' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי :
- 57 לשעבר היה אדם עושה מצוה והנביאין כותבין,
- 58 עכשיו שאין נביאים מי כותב אותה, אליהו ומלך המשיח, והקדוש חותם על ידיהם,
- 59 דכתיב "אז נדברו יראי י"י איש אל רעהו ויקשב י"י וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו" (מלאכי ג, טז).
- 60 תני בשם ר' יהושע : יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם בעל הבית,
- 61 שכן רות אומרת לנעמי "ותאמר שם האיש אשר עשיתי עמו היום בועז" (רות ב, יט),
- 62 "אשר עשה עמי אין כתיב כן אלא "אשר עשיתי עמו",
- 63 אמרה לה : הרבה פעולות וטובות פעלתי עימו היום בשביל פרוסה שנתן לי.

צדקה וגמילות חסדים

ויקרא רבה פרשה לד - מהדורת מרגליות

[ט]

- 1 אמר ר' כהן: "יען וביען" (ויקרא כו, מג), הוא יען הוא עני.
- 2 אמר ר' שילא דנוה: האביון הדין מסכינה הב הונך מיניה [= המסכן הזה, תן דעתך, היזהר ממנו].
- 3 אמר ר' אבין: העני הזה עומד על פתחך והקב"ה עומד על ימינו,
- 4 דכתיב "כי יעמד לימין אביון" (תהלים קט, לא),
- 5 אם נתתה לו, דע ששמי עומד על ימינו ועתיד לשלם לך שכרך,
- 6 ואם אין את נותן לו, דע ששמי הוא עומד על ימינו ועתיד ליפרע מאותו האיש,
- 7 דכתיב "להושיע משפטי נפשו" (שם).
- 8 אמר ר' אייבו: "נתון תתן לו" (דברים טו, י).
- 9 אמר ר' נחמן: "כי בגלל הדבר הזה",
- 10 הדין עלמא מידימי לגלגלא דאנטייליה, דמתמלא מתרוקן ודמתרוקן מתמלא.
- 11 [= העולם הזה דומה לגלגל של אנטייליה, (מכונת שאיבה המעלה מים מבור, המורכבת מגלגל שחוברו לו דליים שהם יורדים ועולים) המתמלאים מתרוקנים והמתרוקנים מתמלאים]
- 12 תני בשם ר' ליעזר: נקמתן של ישראל ביד ענייהם ונקמתן שלאדום ביד הקב"ה על ידי ישראל,
- 13 דכתיב "ונתתי נקמתי באדום ביד עמי ישראל" (יחזקאל כה, יד).
- 14 נקמתן של ישראל ביד ענייהו, "וקרא עליך אל י"י והיה בך חטא" (דברים טו, ט).

[י]

- 1 ר' אבהו בשם ר' ליעזר: צריכין אנו להחזיק טובה לרמאין שבהם,
- 2 שאילולי הרמיין שבהן כיון שהיה אחד מהן תובע ביד אדם והוא מחזירו מיד היה נענש למיתה,
- 3 דכתיב "וקרא עליך אל י"י והיה בך חטא" (דברים טו, ט), וכתיב "הנפש החטאת היא תמות" (יחזקאל יח, כ).
- 4 דילמא, ר' יוחנן וריש לקיש נחתין למיסחי בהדין דימוסאי דטבריא
- 5 [= ר"י ור"ל ירדו לרחוץ במרחצאות של טבריה]
- 6 ופגע בהון חד מסכן אמר להון זכון בי, [= נפגש בהם עני אחד ואמר להם זכו בי]
- 7 אמר ליה מיחזרין אנן זכין בך. [= אמרו לו כשנחזור אנו זוכים בך]
- 8 מיחזרין אשכחוניה מיית, [= כשחזרו מצאוהו מת]
- 9 אמרי: הואיל ולא אטפלנן ביה בחיוי נטפל ביה במותוי. [= אמרו הואיל ולא טיפלנו בו בחיוי נטפל בו במותו]
- 10 מי מסחין ליה אשכחון חדה כיס דחמש מאה דינרין תלי בצואריה.
- 11 [= כשרחצוהו מצאו כיס ובו חמש מאות דינרים תלי בצוארו]
- 12 אמרי: ברוך שבחר בחכמים ובדבריהם,
- 13 לא כן אמר
- 14 ר' אבהו בשם ר' לעזר צריכין אנו להחזיק טובה לרמיין שבהן,
- 15 שאילולי הרמאין שבהן, כיון שהיה אחד מהן תובע דבר ביד אדם והוא מחזירו מיד היה נענש למיתה,
- 16 דכתיב "וקרא עליך אל י"י" וכתיב "הנפש החטאת היא תמות" (יחזקאל יח, כ).

צדקה וגמילות חסדים

ויקרא רבה פרשה לד - מהדורת מרגליות

מדרש ישעיהו נח (ז-יד)

הפטרת יום הכיפורים, שחרית)

[ראה גם י' היינימן (תש"ל-תשל"א), אמנות הק' במדרש ויקרא רבה, עמ' 833 :

מכאן ואילך נדרשים באריכות הכתובים "הלא פרס לרעב לחמד" וגוי (ישעיה נח, ז-יד)]

ישעיהו פרק נח

- (ז) הלווא פרס לרעב לחמד ונעניים מרודים תביא בית פי תראה ערם וכסיתו ומבשרך לא תתעלם :
- (ח) אז יבקע פשח אורך וארבתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקת כבוד ה' יאספך :
- (ט) אז תקרא נה' יענה תשוע ויאמר הנני אם תסיר מתוך מוטה שלח אצבע ודבר און :
- (י) ותפק לרעב נפש ונפש יענה תשביע וזרח בחשך אורך ואפלתך בצהרים :
- (יא) ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמתך יחליץ והיית כגן כנה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו :
- (יב) ובני ממך חרבות עולם מוסדי דור נדור תקומם וקרא לך גדר פרך משבב נתיבות לשבת :
- (יג) אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד וכבדתו מעשות דרכך ממצוא חפצך ודבר דבר :
- (יד) אז תתענג על ה' והרפתך על במותי [קרי : במתני] אךך והאכלתיך נחלת יעקב אביך, פי פי ה' דבר :

[יא]

- 1 ר' יהודה בר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי : לעולם לא תהא מצות העני קלה בעיניך,
- 2 שהפסידה עשרים וארבע קללות ומתן שכרה עשרים וארבע ברכות.
- 3 הפסידה עשרים וארבע קללות, מנין, דכתיב "הפקד עליו רשע" (תהלים קט, ו), כל עיניינא,
- 4 כל כך למה? "יען אשר לא זכר עשות חסד" (שם טז).
- 5 מתן שכרה עשרים וארבע ברכות מנין,
- 6 דכתיב "הלא פרס לרעב לחמד" עד "אז תתענג על יי"י" (ישעיה נח, ז - יד).
- 7 אמר ר' סימון : 'הלא תפרוס' אין כתיב כן [=כאן], אלא "הלא פרס", כבר היא פרוסה,
- 8 מראש השנה ניגזר על אדם מה שהוא משתכר ומה שהוא מתחסר.

צדקה וגמילות חסדים

ויקרא רבה פרשה לד - מהדורת מרגליות

[יב]

- 1 ר' שמעון בן יוחי דמך ליה בלילי ריש שתא. [= רשב"י ישן לו בלילי ראש השנה]
- 2 וחמא בחילמיה דבנוי דאחתיא בען מיזדמיה שית מאה דינרין. אנסינון ואקים יתהון פרנסיין.
[= וראה בחלומו שבני אחותו עתידים להיקנס (שיוטל עליהם קנס) שש מאות דינרים. כפאם ועשאם פרנסים (גבאי צדקה)]
- 3 אמר ליה מן דמאן מפקתא, [= אמרו לו : משל מי תהא ההוצאה (לפרנסת העניים)]
- 4 אמר להון : הוון מפקין וכתבין, ובסופא דשתא אנן מחשבין ואנא משופי לכון.
[= אמר להם : היו מוציאים (מכספכם) וכתבו (חשבון ההוצאות), ובסוף השנה נעשה חשבון ואני מפצה (משלם) לכם]
- 5 בסופא דשתא איתאמר עליהון לישן בישא דהוון יהבין ונסבין בהדין מטכסא.
[=בסוף השנה נאמר עליהם לשון הרע שהיו נושאים ונותנים בעסק המטכסא (מסחר במשי), כנראה היה זה מונופולין או שהיה מוטל על עסק זה מכס גבוה]
- 6 אתא חד גבר סב מן מלכותא אמר להון : או דאתון עבדין פורפירא למלכא או דאתון מיזדמיה שית מאה דינרין. נסבתנון וחבש יתהון בפילקי.
[=בא זקן אחד מן המלכות ואמר להם : או שאתם עושים פורפירא (בגד ארגמן) למלך או שאתם נקנסים שש מאות דינרים לקחם וחבש אותם במשמר]
- 7 כיון דשמע ר' שמעון בן יוחי אזל לגבהון אמר להון : כמה אפקתון,
[= כיון ששמע רשב"י הלך אצלם, אמר להם : כמה הוצאתם (לצדקה)?]
- 8 אמרו ליה : הא כתבא קומיך סב קרי. [= אמרו לו : הרי הכתב (ספר החשבונות) לפניך, קח וקרא.]
- 9 קרא כתבא ואשכח דאפקון שית מאה דינרין פרה שיתא דינרין.
[=קרא את הכתב ומצא שהוציאו שש מאות דינרים פחות ששה דינרים]
- 10 אמר להון : הבו לי שיתא דינרין ואנא מפיק לכון.
[= אמר להם תנו לי ששה דינרים ואני מוציא אתכם (מבית הסוהר)]
- 11 אמרון איתון חמון להדין סבא מיתבע מן גבן שית מאה דינרין ואת אמר : הבו לי שיתא ואנא מפיק לכון.
[= אמרו בואו ראו זקן זה תובע מאתנו שש מאות דינרים ואתה אומר : תנו לי ששה דינרים ואני מוציא אתכם!]
- 12 אמר להון : הבו לי שיתא דינרין ולא איכפת לכון אתון.
[= אמר להם : תנו לי ששה דינרים ולא איכפת לכם אתם (אל תחששו כלום)]
- 13 נסבון יהבון ליה שיתא דינרין ויהבון גוא קומציה ואמיד אפוי ונפק ליה.
[= לקחו ונתנו לו ששה דינרים ונתנם (רשב"י) לתוך כף ידו (של הזקן) והוריד (הזקן) פניו ויצא לו]
- 14 מי נפיק אמרין ליה דילמא דהוית ידע דאנן מיזדמין,
[=כשיצא אמרו לו (בני אחותו לרשב"י) שמא היית יודע (מראש) שאנו נקנסים?]
- 15 אמר לון : חייכון, מן לילי ריש שתא הוינא ידע דאתון מיזדמייין שית מאה דינרין.
[= אמר להם : חייכם, מלילי ראש השנה הייתי יודע שאתם נקנסים שש מאות דינרים]
- 16 אמרין ליה : ואילו אמרת לן הוינא יהבון אוף אילין שיתי דינריא בגוא מצואתא.
[= אמרו לו : ואילו אמרת לנו היינו נותנים אף אלו ששת הדינרים לצדקה]
- 17 אמר להון : ואילו אמרית לכון לא הויתון מהמנין יתי, אלא אית הוה לי משופיא יתכון.
[= אמר להם : אילו אמרתי לכם לא הייתם מאמינים לי, והייתי צריך לפצות (לשלם) אתכם (מכספי)]

צדקה וגמילות חסדים

ויקרא רבה פרשה לד - מהדורת מרגליות

חלק ראשון של פסוק ז: הלא פרס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית...]

[יג]

- 1 "לרעב" (ישעיה נח, ז), אם זכיתם לרעבו שליעקב, ואם לאו לשבעו שלעשו.
- 2 [1] "ועניים מרודים תביא בית" (שם). אילו הן עניים מרודים? אילו שהן עניים מנערוותן.
- 3 אמר ר' יצחק: כהדין סמיא דצווחין ליה סגי נהורא [= כסומא שצועקים עליו רב האור],
- 4 לכך נאמר "ועניים מרודים תביא בית".
- 5 [2] "ועניים מרודים תביא בית", אילו הן עניים מרודים, אילו בעלי בתים שירדו מנכסיהן.
- 6 מי גרם להם שייענו?
- 7 על ידי שלא פשטו ידיהם במצות, ועל ידי שלא עשו רצון אביהן שבשמים.
- 8 לכך נאמר "ועניים מרודים תביא בית".
- 9 [3] "ועניים מרודים תביא בית", אילו אבילים מרי נפש שנפשו מרה עליהן.
- 10 מי משמחן? יין, דכתיב "ויין למרי נפש" (משלי לא, ה). לכך נאמר "ועניים מרודים תביא בית".
- 11 [4] "ועניים מרודים תביא בית", אילו תלמידי חכמים
- 12 שהן נכנסין בבתיהן שלעמי הארץ ומרווין אותן מדברי תורה. לכך נאמר "ועניים מרודים תביא בית".
- 13 [5] "ועניים מרודים תביא בית", אילו הן עניים מרודים,
- 14 אילו חכמים ותלמידיהם שהן מורין את ישראל בין טומאה לטהרה בין אסור להתר
- 15 ומלמדין אותן לעשות רצון אביהן שבשמים. לכך נאמר "ועניים מרודים תביא בית".
- 16 ר' אבין אמר: נאמר כאן "תביא" ונאמר להלן "ראשית ביכורי אדמתך תביא" (שמות כג, יט; לד, כו),
- 17 מה "תביא" האמור להלן ביכורים, אף "תביא" האמור כאן ביכורים.

צדקה וגמילות חסדים

ויקרא רבה פרשה לד - מהדורת מרגליות

חלק שני של פסוק ז: ... כי תראה ערם וכסיתו ומבשרך לא תתעלם.

[יד]

- 1 "כי תראה ערום וכסיתו" (ישעיה נח, ז). ר' אבא בר זבדא: רב ור' יוחנן,
- 2 חד אמר: מדקדקין בכסות ואין מדקדקין בכסות ואין מדקדקין בחיי נפש;
- 3 וחרנה אמר: אף בכסות אין מדקדקין, מפני בריתו שלאברהם אבינו.
- 4 "ומבשרך לא תתעלם" (שם), בר קפרא אמר: הוי רואה בשרו כבשרך,
- 5 דתני בר קפרא: אין לך אדם שאינו בא למידה הזאת, אם לא בא הוא, בא בנו, אם לא בנו בן בנו.
- 6 דבר אחר: "ומבשרך לא תתעלם" - ר' יעקב בר אחא משם ר' לעזר: זו גרושתו.
- 7 ר' יוסי הגלילי הוה ליה איתא בישא והוות מבזיה ליה קומי תלמידוי.
- 8 [= ר' יוסי הגלילי היתה לו אשה רעה והיתה מבזה אותו לפני תלמידיו]¹
- 9 אמרו ליה תלמידוי: ר', שבקה, דלית היא דיקרך.
- 10 [= אמרו לו תלמידיו: ר', גרש את האשה הזאת, שאין מעשיה לכבודך]
- 11 אמר להון: פרנא רב עליי ולית בי משבק לה [= אמר להם: הכתובה רבה עלי ואיני יכול לגרש אותה].
- 12 חד זמן הוה יתיב פשיט הוא ור' אלעזר בן עזריה [=פעם אחת היו יושבים ולומדים הוא ור' אלעזר בן עזריה].
- 13 כיון דחסלון מן פשוטהון, אמר ליה: משגח ר' סליק בייטא.
- 14 [=כשסיימו ללמוד אמר לו: מסכים רבי שאנו עולים לביתו]
- 15 אמר ליה: אן [אמר לו: הן].
- 16 כיון דעיילין לביתא, אמכת על אפהא ונפקת לה [= כשהם עולים לבית השפילה את פניה ויצאה לה].
- 17 צפון קדירא יהיבת על תפייה [= צפה באותה קדירה על הכיריים].
- 18 אמר לה: אית בהדא קדרה כלום? [=אמר לה: יש בקדירה הזאת משהו?]
- 19 אמרה ליה: היא מלייה פרפרייה [= אמרה לו יש בה פרפראות].
- 20 אזל גליתה ואשכחתי מלייה פרגיין [=הלך וגילה אותה ומצא בתוכה פרגיות].
- 21 ידע ר' לעזר בן עזריה מה יתיב שמע [= ידע ר' אלעזר מה הוא שמע ישבו להם ואכלו].
- 22 אמר ליה: ר', לא אמרת אלא פרפריין והא אשכחנן לה מלייא פרגיין.
- 23 [= אמר לו: ר', לא אמרה אלא פרפראות והנה מצאנו בתוכה פרגיות]
- 24 אמר ליה: ר' מעשה ניסים הן.
- 25 כיון דחסלון מיכלן ומישתיין אמר ליה: ר' שבוק הדא איתתך דלית היא דיקרך.
- 26 [= כיוון שגמרו לאכול אמר לו: ר' גרש את האשה הזאת, שאין מעשיה לכבודך]
- 27 אמר ליה: פרנא רב עליי ולית לי ממרקא לה [= אמר לו: כתובתה רבה עלי ואיני יכול לגרש אותה].
- 28 אמרו ליה: ואנן פסין פרנה ושבקה [=אמר לו: בוא ואנו נותנים את כתובתה וגרשנה ממך].
- 29 פסון פרנה ושבקה, ואסבוניה לחדא איתא טבא מינה.
- 30 [= עשו לו, נתנו לה את כתובתה וגירשו אותה ממנה והשיאו אותו לאשה אחת טובה ממנה]
- 31 גרמון חובייה דההיא איתתא דשביק ואזלת ונסבת לסנטרא דקרתא.
- 32 [= גרמו חטאיה של האשה ההיא והלכה ונישאה לשומר העיר]
- 33 בתר יומין נפלון עילוי ייסורין, איתעבד ההוא גברא סגי נהוריא
- 34 [= לאחר ימים באו ייסורים עליו ונעשה אותו אדם סומא/עיוור והיתה סובבת מושכת אותו בכל העיר]

¹ ראה גם יונה פרנקל, סיפור האגדה – אחדות של תוכן וצורה, הקיבוץ המאוחד 2001, עמ' 175 ואילך.

צדקה וגמילות חסדים

ויקרא רבה פרשה לד - מהדורת מרגליות

- 26 והוות חגלה נגידה ליה בכל שכיניה דקרתה ובשכינותיה דר' יוסי הגלילי לא הוות מייבלה ליה.
[= והיתה הולכת בכל השכונות ובשכונתו של ר' יוסי הגלילי לא היתה הולכת]
- 27 ההוא גברא מי חכים קרתיה ; אמר לה : למה לית את מייבלה לי לשכינותיה דר' יוסי הגלילי?
[= אותו אדם הכיר את העיר ; אמר לה : למה אין את מובילה אותי לשכונתו של ר' יוסי?]
- 28 דאנא שמע דו עביד מצוון סגיאן [=שאני שומע שהוא נותן צדקות],
29 אמרה ליה : מישבקתיה אנא ולית בי מיחמי סבר אפוי [= אמרה לו גרושתו אני ואיני יכולה לראות את פניו].
30 חד זמן מטון לההוא שכונתה, שורי חבט עלה והוון מתבזין בשוקא.
[= פעם אחת באו במקרה לשכונתו (של ר' יוסי הגלילי) החל חובט בה והיו מתבזים בכל העיר]
- 31 אדיק ר' יוסי הגלילי וחמתהון מתבזיין בגו שוקא, נסתהון ויהבון בגו חד ביתא מן דידיה
[= הציץ ר' יוסי הגלילי וראה אותם מתבזים בשוק, נטל אותם ונתן אותם בבית אחד משלו]
- 32 והוה זאין להון כל יומיא דהוון בחיים, על שם "ומבשרך לא תתעלם".
[= והיה מפרנס אותם כל ימי חייהם, על שם "ומבשרך לא תתעלם"]

צדקה וגמילות חסדים

ויקרא רבה פרשה לד - מהדורת מרגליות

- 33 ביומוי דר' תנחומא צרכון ישראל למיטרא.²
[= בימי ר' תנחומא נצטרכו ישראל למטר]
- 34 אתון לגביה, אמרו ליה: ר', גזור תעניתא דייחות מיטרא.
[= באו אליו ואמרו לו: רבי, גזור תענית שירד מטר.]
- 35 גזר תעניתא פעם ראשונה ושנייה ולא ירדו גשמים,
36 בשלישית על דרש, אמר להון: כל עמא יפלגון מצוה.
[= בשלישית נכנס ודרש, אמר להם: כל העם יחלקו צדקה]
- 37 קם חד גבר נסב מן מה דהוה ליה גו בייתיה ונפק למיפלגה גו שוקא.
[= עמד איש אחד ולקח ממה שהיה לו בביתו ויצא לחלק בשוק]
- 38 פגעת ביה משבקתיה, אמרה ליה: זכי בי, דמן יומא דנפקת ההיא איתתא מן בייתך לא חמת טב,
[=פגעה בו גרושתו, אמרה לו: זכה בי (תן לי צדקה)], שמן היום שיצאה אותה אישה מביתך לא ראתה טובה.]
- 39 כיון שראה אותה ערומה ובצרה גדולה נתמלא עליה רחמים ונתן לה, על שום "ומבשרך לא תתעלם".
40 צפה בהון חד גבר, אזל ואמר לר' תנחומא, [= ראה אותם איש אחד, הלך וספר לר' תנחומא]
- 41 אמר ליה: ר', מה את יתיב הכא ועבירתא הכא [=אמר לו: רבי, מה אתה יושב כאן ועבירה נעשית כאן!]
42 אמר ליה: מה חמיתה? [=אמר לו: מה ראית?]
- 43 אמר ליה: חמיתי גבר פלן מישתעי למישבקתיה ויהב לה פריטין,
[= אמר לו: ראיתי איש פלוני מסיח עם גרושתו ונותן לה מעות]
- 44 אילולי דהוא חשיד עימה הוה מישתעי לה ויהיב לה פריטין!!
[= אילולא שהוא חשוד עמה האם היה מסיח עמה ונותן לה מעות?!]
- 45 שלח רבי תנחומא ואיתיתיה; [= שלח ר"ת והביאו]
- 46 אמר ליה: ברי, לית את ידע דעלמא קאים בצער, בני נשא קיימין בצער, בעירא קאים בצער,
[= אמר לו: בני, אין אתה יודע שהעולם הוא בצער, בני אדם בצער, בהמות בצער]
- 47 ואת בעי למישבקתך ויהיב לה פריטין, לית את ידע דלא אריך?
[=ואתה מבקש גרושתך ונותן לה מעות, האם אינך יודע שזה לא הוגן?]
- 48 אמר ליה: ולא את דרשתה [= אמר לו: האם לא אתה דרשת], "ומבשרך לא תתעלם",
49 ואתה אמרתה: כל עמא יפקון ויפלגון מצוה [=כל העם יצאו ויחלקו צדקה],
50 ונסבית מן מה דהוה בגו בייתא ונפקית למפלגא מצוה בגו שוקא
[= ולקחתי ממה שהיה בתוך ביתי ויצאתי לחלק צדקה בשוק]
- 51 ופגעת בי משבקתי ואמרת לי: זכי בההיא אסתא דמן יומא דנפקת מן בייתך לא חמת טב.
[=ופגעה בי גרושתי, ואמרה לי: זכה באותה אישה (כלומר: תן לי צדקה)], שמן היום שיצאה מביתך לא ראתה טובה.]
- 52 כיון שראיתי אותה ערומה ובצרה גדולה נתמלאתי עליה רחמים ונתתי לה,
53 על שום "ומבשרך לא תתעלם".
- 54 באותה שעה הגביה ר' תנחומא פניו לשמים ואמר
55 ומה אם בשר ודם אכזרי ואין עליו מזונות,
56 כיון שראה אותה ערומה ובצרה גדולה נתמלא עליה רחמים ונתן לה,
57 אנו שאנו בניך בני בחוניך, בני אברהם יצחק ויעקב, ומזונותינו עליך, על אחת כמה וכמה.
58 באותה שעה ירדו גשמים ונתרווח העולם.

² ראה גם יי פרנקל, מדרש ואגדה, עמ' 644; הנ"ל, סיפור האגדה – אחדות של תוכן וצורה, 2001, עמ' 308.

צדקה וגמילות חסדים

ויקרא רבה פרשה לד - מהדורת מרגליות

(ח) אָז יִבְקַע כְּשַׁחַר אוֹרֶךְ וְאַרְכֵתֶךָ מֵהֵרָה תִצְמַח וְהִלֵךְ לִפְנֵיךָ צִדְקָתְךָ כְּבוֹד ה' יִאֲסֹפֶךָ.

[טו]

- 1 "אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח" (ישעיה נח, ח),
- 2 אמר ר' ירמיה בן אלעזר: אפילו אותה שכתוב בה "והארכתה ימים" (דברים כב ז) "מהרה תצמח".
- 3 "והלך לפניך צדקך" (ישעיה שם), כל מה דאת לעי עם גרמך את לעי,
- 4 לפיכך "וכבוד י"י יאספך" (שם).
[= כל מה שאתה עמל עם עצמך אתה עמל]

(ט) אָז תִּקְרָא נְה' יַעֲנֶה תִשְׁנֹעַ וַיֹּאמֶר הַנְּנִי אִם תִּסְיֵר מִתּוֹכְךָ מוֹטָה שְׁלַח אֶצְבַּע וְדַבֵּר אֲנִי.

- 5 "אז תקרא וי"י יענה" (שם ט), כמה דאת אמר [=כפי שאתה אומר] "תקרא ואנכי אענך" (איוב יד, טו),
- 6 "תשוע ויאמר הנני" (ישעיה שם).
- 7 "אם תסיר מתוכך מוטה" (שם), אילו שטרות פרועים.
- 8 "שלח אצבע ודבר און" (שם), אם ראיתה חבירך שהוא בורח מן המלכות
- 9 אן הווה אזיל בהדה אמור הא אזיל בהדה, אמור הנה הלך בזו (באחרת),
[= אם הלך בדרך זו אמור הנה הלך בזו (באחרת), ואם הלך בדרך זו, אמור הנה הלך בזו (באחרת),
[כדי להטעות את הרודפים אחריו].

(י) וְתִפֵּק לְרַעֲב נִפְשֶׁךָ וְנִפְשׁ נַעֲנֶה תִשְׁבִּיעַ וְזָרַח בְּחִשְׁךָ אוֹרֶךְ וְאַפְלַתְךָ כְּצַהָרִים.

- 10 "ותפק לרעב נפשך" (שם י), אמר ר' שמעון בן לקיש:
- 11 אם אין לך ליתן לו - נחמו בדברים, אמור לו: 'תצא נפשי עליך שאין לי מה ליתן לך'.
- 12 "ונפש נענה תשביע" (שם), אם עשיתה כן: "וזרח בחשך אורך ואפלתך כצהרים".

(יא) וְנַחֵךְ ה' תְּמִיד וְהִשְׁבִּיעַ בְּצַחְצְחוֹת נִפְשֶׁךָ וְעֲצַמְתֶּיךָ יַחֲלִיצַךְ וְהִיִּיתְךָ כִּגְן רוּחַ וְכִמוֹצָא מִיָּם אֲשֶׁר לֹא יִכְזָבוּ מִיָּמֶיךָ.

- 13 "ונחך י"י תמיד והשביע בצחצחות נפשך" (שם יא), אמר ר' טביומי:
- 14 אם עשיתה כן הרי את כבוראך, כאותו שכתוב בו "דודי צח ואדום" (שיר השירים ה, ז).
- 15 "ועצמותיך יחליץ" (ישעיה שם), ישמוט, יזיין, ישיזיב, יניח.
- 16 ישמוט, כדמתרגמינן "וחלצה נעלו מעל רגלו" (דברים כה, ט).
- 17 יזיין, כדמתרגמינן "חלוצים תעברו" (דברים ג, יח).
- 18 ישיזיב, כדמתרגמינן "חלציני י"י מאדם רע" (תהלים קמ, ב).
- 19 יניח, מיכן קבעו חכמים 'רצה והחליצנו' בשבת.
- 20 "והיית כגן רווה" (ישעיה שם), זה גן עדן.
- 21 "וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו" (שם), כאותו מעין שעתיד לצאת מבית קדשי הקדשים,
- 22 שנאמר "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם" (זכריה יד, ח).

צדקה וגמילות חסדים

ויקרא רבה פרשה לד - מהדורת מרגליות

[טז]

(יב) ובנו ממך חרבות עולם מוסדי דור נדור תקומם וקרא לך גדר פרך משבב נתיבות לשבת:

- 1 "ובנו ממך חרבות עולם" (ישעיה נח, יב),
- 2 ר' טרפון יהב ליה לר' עקיבה שיתה קינטורין דכסף,
- 3 [= ר' טרפון נתן לר' עקיבה ששה ככרי כסף]
- 4 אמר ליה: זבון לך חדא אוסיא ונהוי מיתפרנסין מינה ולעין באורייתה תרינון.
- 5 [= ואמר לו קנה לנו נחלת שדה ונהיה מתפרנסים ממנה ועמלים בתורה שנינו].
- 6 נסתהון ופלגון לספריה ולמיתנייניה ולאילין דילפון באוריתא.
- 7 [=לקחם וחילקם לסופרים ומשנים ולאילו שלומדים תורה].
- 8 בתר יומין קם עימיה ר' טרפון, אמר ליה זבינתה ההיא אוסיא דאמרית לך?
- 9 [= לאחר ימים נפגש עמו ר' טרפון ואמר לו קנית אותה נחלה שאמרתי לך?]
- 10 אמר ליה: אין. [= אמר לו: הן]
- 11 אמר ליה: וטבה היא כלום. [= אמר לו וכי טובה היא כלום?]
- 12 אמר ליה: אין. [= אמר לו הן]
- 13 אמר ליה: ולית את מחמי יתה לי. [= אמר לו האם אינך מראה אותה לי?]
- 14 נסתיה וחמי ליה לספרייה ולמיתנייניה ולאילין דילפין באורייתא ולאורייתא דסגלון.
- 15 [= לקחו והראה לו את הסופרים והמשנים ואת לומדי התורה ואת התורה שסיגלו].
- 16 אמר ליה: אית בר נש דלעי מגן, אפוסיתא דידה הן היא,
- 17 [= אמר לו יש לך אדם שעמל חנם? והיכן השטר שלה?]
- 18 אמר ליה: גבי דוד מלכא, דכתיב ביה "פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד" (תהלים קיב, ט).
- 19 [= אמר לו אצל דוד המלך שכתוב בו פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד]
- 13 "ויקורא לך גודר פרך" (ישעיה נח, יב), ר' אבין בש"ם ר' ברכיה סבא:
- 14 אמר הקב"ה: הפרצה הזאת שלי היתה לגודרה ועמדתה וגדרתה, מעלה אני עליך כאותו שעמד בפרך,
- 15 דכתיב "לולי משה בחירו עמד בפרך לפניו" (תהלים קו, ג).
- 16 "משובב נתיבות לשבת" (ישעיה שם), אמר ר' יהודה בר' סימון: העני הזה יושב ומתרעם
- 17 מה אני ומה פלוני, פלוני יושב בביתו ואני יושב לי כן [=כאן], פלוני ישן על מיטתו ואני ישן על הארץ,
- 18 ועמדתה אתה ונתתה לו, מעלה אני עליך כאילו נתתה שלום ביני לבינו,
- 19 דכתיב "או יחזק במעוזי יעשה שלום ליי" (ישעיה כז, ה).

צדקה וגמילות חסדים

ויקרא רבה פרשה לד - מהדורת מרגליות

(יג) אם תשיב משבת כגלך עשות חפצין ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר :

- 20 "אם תשיב משבת רגלך" וגו' (ישעיהו נח, יג).
- 21 **תני** : לא יטייל אדם לתוך כרך בשבת על מנת שתחשך ויביא פירות,
- 22 ולא בסוף המדינה על מנת לרחוץ במרחץ מיד.
- 23 "**עשות חפצין ביום קדשי**" - (שם), מיכן אסור לאדם לצאת בכרמו בשבת ולידע מהו צריך.
- 24 מעשה בחסיד אחד שיצא לטייל בתוך כרמו בשבת לידע מה הוא צריך
- 25 וראה שם פרצה אחת וחשב עליה לגודרה בשבת.
- 26 במוצאי שבת אמר הואיל וחשבתי עליה לגודרה בשבת, חס ושלום, איני גודרה עולמית.
- 27 מה פרע לו הקב"ה?
- 28 זימן לו אילן אחד שלנצפה ועלת בתוכה וגדרתה והיה מתפרנס ממנה כל ימי חייו.
- 29 "**וקראתה לשבת עונג**" (שם) - זו שבת בראשית, "**ולקדוש י"י מכובד**" - זה יום הכיפורים,
- 30 "**וכיבדתו**" - זה יום טוב הראשון שלחג, "**מעשות דרכיך**" - זה חולו שלמועד,
- 31 "**ממצוא חפצך ודבר דבר**" - מיכן שאסור לאדם לתבוע חפציו בשבת.
- 32 ר' זעירה בעא קומי [= שאל לפני] ר' חייה בר בא,
- 33 אמר ליה : אילין דאמרי 'רועינו זונינו פרנסינו' בשבת מה הוא?
- 34 אמר לו : טופוס ברכות כך הוא.
- 35 "**ודבר דבר**" - אימיה דר' שמעון בן יוחי כד הוות משתעייה מותר מילה בשבתא,
- 36 [=אמו של רשב"י כשהיתה מסיחה דברים יתרים בשבת] הווה אמר לה : אימא, שובתא היא. והיא שתקא.
- 37 [= היה אומר לה : אמא, שבת היא. והיתה שותקת]
- (יד) אַז תתענג על ה' והרפכתך על במותי [קרי : בְּמִתִּי] אַךְ וְהֶאֱכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ, כִּי פִי ה' דָּבָר :**
- 37 "**אז תתענג על י"י**" (שם יד), הרי ארבע עשרה, ואילין עשרתי חורנייתא הן אינון,
- 38 אמר ליה גבי יעקב, דכתיב ביה "**והאכלתיך נחלת יעקב אביך**" וגו' (שם).
- 39 ואלו הן, "ויתן לך האלהים" וגו' "יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים" וגו' (בראשית כז, כח - כט).

סליק פרשתא.